

VPLYV IRÁNU NA REGIÓN BLÍZKEHO VÝCHODU
Huljak, Jozef

Katedra Filozofie a Politológie UKF Nitra

ŠVOUČ 2024

Školiteľka : *Izsófová, Beáta, npor. PhDr. Bc. PhD.*

Abstrakt

Táto práca sa zameriava na analýzu vplyvu Iránu na región Blízkeho východu. S využitím kombinácie historických údajov, diplomatických záznamov a politických analýz sa preskúma, ako sa Irán stal významným hráčom v geopolitickej dynamike tohto regiónu.

Kľúčové slová

Irán, Blízky východ, geopolitika, regionálna stabilita, proxy skupiny, bezpečnosť

ÚVOD

Blízky východ je región plný historických, kultúrnych a geopolitických faktorov, ktoré ho robia jednou z najdôležitejších a zároveň najdiskutovanejších oblastí na svete. Iránska islamská republika, často nazývaná jednoducho Irán, vykazuje jedinečný kultúrny charakter, silnú národnú identitu a relatívne mladé, dobre vzdelané obyvateľstvo. Bližšie opísané charakteristiky sa odrážajú aj v presvedčení politického a náboženského vedenia tým, že Irán má potenciál stať sa regionálnou mocnosťou, ktorej vplyv by sa mal prejaviť v celej oblasti Blízkeho východu. V súčasnosti sa Irán etabloval ako dôležitý hráč v regióne Blízkeho východu, pričom mnohé regionálne problémy súvisia s jeho účasťou. Od staroveku bol Irán predmetom opakovaných zásahov zo strany vonkajších kmeňov a mocností, najmä v minulom storočí. Tie výrazne ovplyvnili iránske vnímanie sveta ako miesta, kde vládne nepriateľstvo. V roku 1979 obyvatelia Iránu zvrhli Západom podporovaného šáha Mohammada Rezú Pahlavího a následne sa zapojili do osemročného konfliktu s Irakom, ktorý sa skončil vojenským patom a posilnil obrannú pozíciu islamskej republiky s úmyslom odvrátiť ďalšie zahraničné zásahy. Po islamskej revolúcii v roku 1979 sa Irán aktívne snažil zvýšiť svoj vplyv v širšom regióne Blízkeho východu, napríklad podporovaním rôznych šiitských skupín v regióne a vyvíjaním rozsiahleho jadrového programu ako prostriedku na odrazenie zahraničnej intervencie. V súčasnosti sa Irán pod vedením teokratickej vlády snaží nielen zaujať dôležité postavenie vo svojom regióne, ale aj sa stať lídrom v islamskom svete, či dokonca dominujúcou silou na Blízkom východe.

Hypotéza tejto práce predpokladá, že existuje významný a diverzifikovaný vplyv Iránu na politické, hospodárske a bezpečnostné aspekty Blízkeho východu. Predpokladá sa, že intervencie Iránu v Libanone, Iraku, Sýrii, Jemene a Palestíne sú spojené s komplexnými dôsledkami na regionálnu stabilitu a geopolitickú dynamiku v danej oblasti.

Cieľom tejto práce je analyzovať a zhodnotiť vplyv islamskej republiky Irán na geopolitickú dynamiku a stabilitu v regióne Blízkeho východu. Špecificky sa zameriame na politické, ekonomické a vojenské strategické aspekty iránskej zahraničnej politiky, a ich dopady na jednotlivé štáty a konfliktne oblasti. Prezentovaný výskum je zameraný na identifikáciu hlavných motívov, cieľov a metód, ktoré určujú iránske správanie v danom regióne, a na objasnenie ich súvislostí s históriou, kultúrou a vnútropolitickým kontextom Iránu. Pri analýze vplyvu Iránu na geopolitickú dynamiku a stabilitu v Blízkom východe použijeme metódy analýzy a syntézy, ktoré nám pomôžu systematicky zhromaždiť a vyhodnotiť relevantné informácie a vyvodiť z nich závery. Súčasne budeme dbať na obmedzenia v rozsahu práce a zamerať sa na kľúčové aspekty iránskej zahraničnej politiky a ich dopady.

Predstavovaná práca pozostáva z dvoch kapitol. Úvodná kapitola sa zaoberá analýzou hlavných nástrojov, ktoré Irán využíva na dosiahnutie svojej dominancie v regióne Blízkeho východu. Konkrétne budeme špecifikovať politické, vojenské a hospodárske prostriedky, ako aj náboženské väzby, ktoré umožňujú Iránu posilniť svoju pozíciu a ovplyvňovať udalosti v krajinách ako Libanon, Irak a Sýria. Druhá podkapitola sa geograficky vzdialenejšími štátmi, ktoré odzrkadľujú iránsku podporou Húsiov v Jemene a ich spoluprácu proti Saudskej Arábii, pričom sa dôraz kladie na dôsledky nielen pre regionálny kontext, ale aj geopolitickú situáciu v regióne. Zároveň v našej práci predstavíme príčiny vzniku hnutia Hamas usilujúceho sa o palestínsku nezávislosť a jeho vplyv na súčasnú situáciu na Blízkom východe, vrátane izraelsko- palestínskych vzťahov.

1 PRIMÁRNE NÁSTROJE IRÁNU NA DOMINANCIU V OBLASTI BLÍZKEHO VÝCHODU

1.1 Definícia iránskej stratégie na Blízkom východe

Zahraničná politika Iránu sa zakladá na podpore ozbrojených neštátnych aktérov v celom Blízkom východe. Rozhodnutie Iránu spolupracovať s konkrétnymi skupinami je ovplyvnené niekoľkými faktormi. Prvým z nich je nestabilný stav alebo kolaps štátu: Irán hľadá možnosti infiltrácie do politických záležitostí konkrétnych štátov s minimálnym odporom voči jeho vplyvu. Dôležitú úlohu zohráva aj geografická blízkosť - Irán má tendenciu podporovať skupiny v susedných oblastiach, ktoré buď susedia s jeho rivalmi, ako je Izrael (napríklad Libanon a Sýria), alebo sa nachádzajú v tesnej blízkosti amerických vojenských základní, ako je to v prípade Iraku a Afganistanu. Nakoniec, Irán poskytuje podporu disidentským frakciám, ktoré ohrozujú existujúci domáci alebo regionálny poriadok, či už prostredníctvom násilných alebo nenásilných prostriedkov. Spoločným menovateľom týchto iniciatív je nespokojnosť: Irán hľadá partnerov, ktorí nesúhlasia s prevládajúcou regionálnou dominanciou, predovšetkým zo strany USA a ich spojencov.¹

Irán sa pri svojich politických spojenectvách riadi mnohostranným prístupom, čo znamená spoluprácu s rôznymi aktérmi v rámci jedného politického subjektu. V závislosti od vývoja situácie Irán prispôsobuje svoje spojenectvá a orientuje zdroje na partnerov, ktorých považuje za sľubnejších, zatiaľ čo menej vhodných odmieta alebo stavia na vedľajšiu koľaj. Na dosiahnutie tohto cieľa Irán kontinuálne zdokonaľuje svoje schopnosti vyhodnocovania a sledovania, pričom dôkladne posudzuje potenciálnych partnerov podľa ich vplyvu, spoľahlivosti a možnosti rastu vo vzťahu k jeho záujmom. Irán preferuje aj partnerov, ktorí majú radovú podporu, čo mu zaručuje väčšiu legitimitu v ich očiach a uľahčuje spoluprácu, najmä pokiaľ ide o získavanie spravodajských informácií a prístup k pašeráckym sieťam na prísun zbraní a ďalšej pomoci.²

V tomto procese sa vyskytujú pokusy a omyly. Irán sa snaží nadväzovať kontakt s potenciálnymi partnermi a poskytuje počiatočnú podporu, avšak zachováva si možnosť odstúpiť od dohody, ak nedosiahne očakávané výnosy. Táto stratégia zabezpečenia regionálneho vplyvu umožňuje Iránu rýchlo reagovať na meniace sa okolnosti. Flexibilita je kľúčová, pričom sprostredkovateľské jednotky majú plnú právomoc prispôbiť svoj prístup miestnym podmienkam. Vytvárajú komunikačné kanály, preskúmajú terén a zhromažďujú spravodajské informácie o potenciálnych spojencoch. Významným aspektom tohto nízko

¹ Porov. OSTOVAR, A. *The Grand Strategy of Militant Clients: Iran's Way of War*. S. 162

² Porov. TABATABAI, A. M. *No Conquest, No Defeat: Iran's National Security Strategy*. S. 229

nákladového prístupu je schopnosť Iránu fungovať s obmedzenými zdrojmi, aj napriek jeho výraznej konvenčnej a ekonomickej nerovnosti v porovnaní s USA. Táto stratégia má pre Irán dvojaký účel. Po prvé, usiluje sa o posilnenie svojej odstrašujúcej schopnosti tým, že vojensky i finančne podporuje skupiny, ktoré sú schopné v prípade konfliktu podniknúť odvetné kroky proti záujmom USA a ich spojencov. Aj keď to nevyklučuje možnosť vojenského stretu, USA tým dávajú najavo, že akýkoľvek útok na Irán by si vyžiadal deštruktívne dopady na celý región Blízkeho východu. Po druhé, Irán podporuje neštátne subjekty, aby si vytvoril oporné body v strategických oblastiach, ktoré môže neskôr využiť na vyvíjanie tlaku na regionálnych súperov (najmä Saudskú Arábiu a Izrael) a na oslabenie americkej prítomnosti na Blízkom východe. Týmto spôsobom sa Irán môže s minimálnymi nákladmi nepriamo angažovať do konfliktov, čím vytvára tlak na svojich rivalov v regióne.³

1.2 Irán a Hizballáh: Spojenci v politickom a náboženskom kontexte

Náboženstvo hrá kľúčovú úlohu v iránskom vplyve na Blízky východ, najmä v Libanone, kde politická dohoda z roku 1943 rozdelila moc medzi hlavné náboženské skupiny. Sunnitskí moslimovia zastávajú pozíciu premiéra, maronitskí kresťania prezidenta a šiitski moslimovia sú predsedami parlamentu. Šiítska komunita však bola dlho marginalizovaná, čo eskalovalo k vypuknutiu občianskej vojny medzi kresťanmi a moslimami. Rastúca nespokojnosť šiitov viedla k vzniku hnutia Amal, ktoré neskôr prerástlo do Hizballáhu - jeho zámer tkvie v získaní väčšieho rešpektu a podielu vládnych zdrojov pre šiitske obyvateľstvo. Pôvodne podporovali izraelských vojakov, no po útokoch na civilné obyvateľstvo Palestíny a Libanonu sa situácia zmenila. Výsledkom bolo odštiepenie od milície, ktoré sa pretransformovalo do Islamského Amalu, presadzujúceho tvrdšiu reakciu na izraelskú okupáciu. V roku 1982 Hizballáh získal rozhodujúcu podporu od iránskych revolučných gárd, ktoré narukovali členov z iných šiitských organizácií ako Moslimský študentský zväz a libanonská strana Dawa. Týmto spôsobom sa posilnil iránsky vplyv na región prostredníctvom náboženských väzieb a politického zápasu o moc.⁴

Počas prvej libanonskej občianskej vojny Irán aktívne podporoval formovanie nových ozbrojených síl v Libanone. Poslal približne 2 000 inštruktorov a poradcov z IRGC do východného údolia Bekaa. Ich plánom nebolo priamo útočiť na izraelských vojakov, ale

³ Tamže. S. 254

⁴ Porov. NORTON, A. R. *Hezbollah: A Short History*. S. 47-49

vytvárať podmienky pre formovanie novej pozemnej armády, ktorá sa neskôr stala hnutím Hizballáh. Tieto bunky získavali podporu zo šiitských komunit v južnom Libanone a chudobných štvrtí Bejrútu, najmä z oblasti známej ako Dahíja.⁵ Na začiatku svojej existencie Hizballáh inicioval útoky na izraelské sily v Libanone, vrátane mnohonárodných mierových jednotiek pod vedením USA. Tieto partizánske útoky boli dostatočne efektívne, aby v roku 2000 prinútili Izrael opustiť Libanon.⁶

Počas druhej vojny v Libanone medzi Izraelom a hnutím Hizballáh Irán zohrával významnú úlohu vo vojenskej podpore skupiny. Dodával systematicky zbrane a muníciu, čo umožňovalo Hizballáhu udržiavať vojenské schopnosti a kapacity napriek izraelským blokádam. Okrem toho iránski poradcovia poskytovali technickú pomoc a školenie hnutiu priamo v Libanone. Konflikt v Libanone vytvoril príležitosť pre Irán posilniť svoj regionálny vplyv a demonštrovať svoju schopnosť ovplyvňovať udalosti na Blízkom východe. Spojenectvo Hizballáhu s Iránom vyjadrovalo ich solidaritu so šiitskými komunitami a pomáhalo im získať spojencov v boji proti geopolitickým rivalom.⁷

V prvých mesiacoch roku 2011 Irán presvedčil Hizballáh, aby sa aktívne zapojil do sýrskej občianskej vojny. Hizballáh na túto iniciatívu reagoval vyslaním vojenských poradcov s cieľom poskytnúť oporu administratíve Bašára al-Asada v postupne sa zintenzívňujúcom konflikte v Sýrii. V júni 2013 lídri Hizballáhu oficiálne vstúpili do konfliktu, pričom bojovali po boku sýrskych jednotiek, ruských síl a ďalších šiitských spojencov. Hlavným zámerom bolo zabezpečiť ochranu vlády prezidenta Asada, ktorého považovali za strategického spojenca v regióne. Udržanie kontroly nad Sýriou bolo nesmierne dôležité, pretože to slúžilo aj ako bariéra proti možnému opätovnému vstupu izraelských síl do Libanonu. Ďalšou významnou prioritou bolo zachovanie a rozšírenie prístupu Hizballáhu na sýrske územie, čo poskytovalo strategickú trasu pre prepravu iránskych rakiet a munície. Po roku 2018, keď sa konflikt v Sýrii začal utišovať, Hizballáh postupne sťahoval časť svojich síl. Napriek tomu si zachovali prítomnosť v kľúčových oblastiach, ako sú Damask, Dajr az-Zaure a južná Sýria.⁸ Priama interakcia hnutia zásadne pretransformovala jeho bojové schopnosti a arzenál zbraní, pričom tieto zmeny nezáviseli od konečného výsledku konfliktu. Rusko a Irán zohrali významnú úlohu v tomto procese tým, že poskytli pokročilé vojenské vybavenie. Táto podpora prispela k markantnému zdokonaleniu bojových kapacít Hizballáhu. Bojovníci nezískali len technologické výhody, ale

⁵ Porov. HUDSON, A.R. *The Sociology And Psychology Of Terrorism Who Becomes Terrorist Ans Why?* S. 74-75

⁶ Porov. NORTON, A. R. *Hezbollah: A Short History*. S. 81

⁷ Porov. BBC News. *Profile: Lebanon's Hezbollah movement*. [online].

⁸ Porov. JONES, G. S – MARKUSEN, B. M *The Escalating Conflict with Hezbollah in Syria*. [online].

aj cenné skúsenosti v boji proti rôznym skupinám, vrátane priamej konfrontácie s Islamským štátom a ich aktívnej participácie v operáciách v husto obývaných mestských oblastiach. Rozsiahla podpora zo strany Iránu a nadobudnuté skúsenosti v boji vytvorili synergický efekt, ktorý prispel k formovaniu a posilneniu pozície Hizballáhu ako významného aktéra v regionálnom vojenskom kontexte.⁹

V súčasnosti sa Hizballáh aktívne zapája do izraelsko-palestínskeho konfliktu, pričom verejne podporuje kroky Hamasu. Obe skupiny spája spoločný cieľ - destabilizácia a úplná deštrukcia štátu Izrael. Hizballáh sa verbálne vyjadruje v súlade s úmyslom Hamasu, ale navyše aj vypálil delostrelecké granáty a rakety na severné územia Izraela. Táto reakcia vyvolala obavy o možné vytvorenie ďalšieho konfliktu, ktorý by mohol mať potenciálne negatívne dôsledky na Blízkom východe. Od februára 2024 sa spor medzi Hizballáhom a izraelskou armádou pozdĺž južnej libanonskej hranice ďalej zintenzívňuje, čo viedlo k vysídleniu viac ako 90 000 ľudí z južného Libanonu. Irán pristupuje k tejto kríze v Gaze opatrne, vyhýbajúc sa priamej konfrontácii s Izraelom, aby predišiel pripojeniu USA a nožnej destabilizácii politického systému v Teheráne. Irán uplatňuje sofistikovaný prístup pod zámienkou udržať si vplyv v moslimskom svete, pričom podporuje Hizballáh, ktorý sa aktívne zapája do nízkointenzívnych konfliktov. Stratégia spočíva v citlivom vyvažovaní medzi vyjadrovaním odporu voči Izraelu a zároveň vyhýbaním sa celkovému vojenskému zapojeniu. Irán by mohol podnecovať Hizballáh k plnohodnotnej vojne s Izraelom obzvlášť v prípade, ak by Hamas čelil kolapsu. Avšak, s ohľadom na potenciálne katastrofálne dôsledky pre libanonskú skupinu, je pravdepodobné, že Irán dôkladne zvažuje riziká spojené s priamou vojenskou intervenciou. Strata odstrašujúcej schopnosti Hizballáhu by mohla zohrať kľúčovú úlohu v procese aplikovania vplyvu Iránu na región Blízkeho východu.¹⁰

Hlboko prepracovaná stratégia hnutia sa odvíja aj od dostupnosti peňažného kapitálu. Finančná podpora prichádza predovšetkým od Iránu - významnú časť tvoria súkromné dary a zisky z podnikania. Niektoré z týchto podnikov sú legálne, zatiaľ čo iné sa zapájajú do nelegálnych činností, ako napríklad obchod s diamantmi v Sierra Leone a podvody s kreditnými kartami v USA.¹¹ Okrem toho Irán pravidelne poskytuje finančné prostriedky vo výške 700 miliónov dolárov ročne. Irán je už dlhú dobu jedným z hlavných dodávateľov vojenskej technológie pre Hizballáh, čo umožnilo transformáciu skupiny na kvázi konvenčnú silu. To je v rozpore s rezolúciou BR OSN č. 1701 prijatou v roku 2006 - tá zaväzuje všetky členské štáty

⁹ Tamže. [online].

¹⁰ Porov. SHAHIDSALESS, S. *Decoding Iran's Position on the Gaza War*. [online].

¹¹ Porov. REUTERS. *US Targets Iranian, Hezbollah Financial Network With Sanctions*. [online].

OSN, aby zabránili predaju alebo dodávkam zbraní a tovaru akejkoľvek osobe alebo subjektu v Libanone s výnimkou tých, ktoré povolila libanonská vláda alebo dočasné sily OSN v Libanone. V širšom kontexte však Hizballáh disponuje značnou výpomocou z Iránu vrátane technológie na výrobu rakiet aj napriek prekážkam.¹² Ekonomické väzby medzi Iránom a Hizballáhom dopĺňajú zložitú sieť štátom podporovaného terorizmu a jeho dôsledky pre regionálnu stabilitu. Je však dôležité poznamenať, že presné údaje a rozsah iránskej spolupráce sa môže meniť v dôsledku rôznych faktorov vrátane medzinárodných sankcií a hospodárskej situácie v oboch krajinách.¹³

1.3 Iránske úsilie o ovplyvňovanie politiky v Iraku

Odkaz islamskej revolúcie sa prejavil aj vo vzájomných vzťahoch medzi Iránom a Irakom. Irán si zvolil Irak ako hlavný cieľ pre šírenie svojej rétoriky, ktorá zastáva šiitskú väčšinu v krajine. Irak od roku 1920 čelil diskriminácii a útlaku pod vedením sunnitov. Ideologické rozpory medzi šiitským Iránom a irackou politickou správou Baas, ktorá preferovala sekulárny arabský nacionalizmus, sa ešte viac zintenzívnili kvôli súpereniu o hegemoniu v Perzskom zálive. Výsledkom bola jedna z najnásilnejších vojen v moderných dejinách Blízkeho východu : iránsko-iracká vojna, ktorá trvala v rokoch od 1980 do 1988. Konflikt skončil podpísaním prímeria, no vzťahy medzi oboma krajinami sa vrátili do stavu pred vojnou.¹⁴

Po páde vlády Saddáma Husajna v roku 2003 s podporou americkej intervencie sa Irán stal jedným z najdôležitejších zahraničných aktérov v Iraku. Jeho vplyv je znateľný v politických kruhoch, militarizácii, náboženských smerovaniach a ekonomických vzťahoch. Irán sa snaží posilniť postavenie šiitov v Bagdade tým, že spája rôzne politické frakcie a využíva ich silnú pozíciu medzi obyvateľmi na dosiahnutie politického vplyvu. Teherán podporuje spojencov, ako sú Organizácia Badr, Najvyššia rada pre islamskú revolúciu v Iraku, Dawa a Sadristi, aby aktívne zapájali do politického procesu a prispievali k formovaniu nových inštitúcií v Iraku. Iránska vláda poskytuje podporu rôznym irackým stranám a hnutiam bez ohľadu na ich politickú príslušnosť, pričom uprednostňuje svoje strategické záujmy.¹⁵ Dve hlavné motivácie za angažovanosťou Iránu v Iraku zahŕňajú snahu zabrániť nepriateľstvám s irackou vládou, s ohľadom na bolestivú históriu iránsko-irackej, ktorá si vyžiadala významné straty na oboch

¹² Porov. Iran Action Group - U.S. DEPARTMENT OF STATE. *OUTLAW REGIME: A CHRONICLE OF IRAN'S DESTRUCTIVE ACTIVITIES*. [online].

¹³ Porov. GHADDAR, H. *U.S. Sanctions Are Hurting Hezbollah*. [online].

¹⁴ Porov. LITVAK, M. *Iran in Iraq: An Area of Strategic Influence*. S. 41-42

¹⁵ Porov. NADER, A. *Iran's Role in Iraq: Room for Cooperation?* S. 11

stranách. Druhým dôležitým cieľom Iránu je vyhnúť sa prítomnosti amerických síl v Iraku a širšom regióne, najmä po porážke Islamského štátu v roku 2017.¹⁶

Irán dlhodobo formuje politické a vojenské prostredie v Iraku prostredníctvom podpory šiitských milícií. V 80. rokoch 20. storočia Irán poskytoval útočisko šiitským Iračanom, ktorí utekali pred sunnitskou moslimskou vládou Saddáma Husajna. Týmto spôsobom si Irán vybudoval trvalý vplyv v regióne. Počas amerického nasadenia v Iraku v rokoch 2003 až 2011 Iránom podporované milície vybavené modernými zbraňami zohrali kľúčovú úlohu v konflikte.¹⁷

Pri Iraku môžeme sledovať rovnakú stratégiu implementácie vplyvu, ako tomu je aj pri Libanone. Slúžia na to Ľudové mobilizačné jednotky (v orig. Popular Mobilization Forces). V roku 2014 ISIS rozšíril svoj vplyv zo Sýrie do Iraku a získal kontrolu nad časťami provincie Anbar. Následne sa jeho pôsobnosť rozšírila do severných oblastí krajiny a vyvrcholila dobytím Mosulu. V reakcii na túto hrozbu bývalý prezident USA Barack Obama schválil cielené letecké útoky proti militantom ISIS v Iraku aj v Sýrii. Súčasne Spojené štáty zorganizovali vytvorenie medzinárodnej koalície pozostávajúcej z takmer 80 krajín, ktorá sa zacielila na boj proti tejto teroristickej organizácii.¹⁸ Regionálne sily, vrátane významného kontingentu približne 30 000 iránskych vojakov, spolupracovali s irackou armádou, miestnymi kmeňmi a kurdskými jednotkami Pešmerga v spoločnom úsilí o znovuzískanie územia od ISIS-u. Výsledkom bolo úspešné znovu dobytie Tikritu v apríli 2015, Ramádí v decembri 2015, Fallúdže v júni 2016 a Mosulu v júli 2017. Vláda prezidenta Donalda Trumpa, ktorá sa ujala moci začiatkom roka 2017, zintenzívnila vojenskú prítomnosť USA v Iraku so zámerom rýchleho odstránenia hrozby zo strany ISIS. Dosiahnuté víťazstvo viedlo k stiahnutiu väčšiny zahraničných aktérov z regiónu.¹⁹

Napriek úspechom na bojisku sa situácia na domácej politickej scéne stala napätou. Po parlamentných voľbách v Iraku v máji 2018 dosiahla politická strana Muktađu al-Sadra, známa ako Sairoon, významné víťazstvo získaním 54 kresiel. Al-Sadr, významný šiitský duchovný vodca, rozhodne odmietol akékoľvek zasahovanie USA a Iránu do procesu formovania novej irackej vlády. Jeho nesúhlas s nadmerným vplyvom Iránu na krajinu a ostré odsúdenie sektárneho charakteru irackej politiky boli zreteľné. Táto kritika signalizovala zmenu od historických orientácií a zdôraznila al-Sadra ako kľúčovú postavu v Iraku, ktorá sa usiluje o

¹⁶ Porov. KADIVAR, J. *Propaganda and Radicalization: The Case of Daesh in Iran*. S. 79

¹⁷ Porov. AL-KHAFÁJI, H. *Iraq's Popular Mobilisation Forces The Possibility for Disarmament, Demobilisation and Reintegration*. S. 9–11.

¹⁸ Porov. Tamže. S. 14

¹⁹ Porov. DAGHER, M. et al. *ISIS in Iraq: The Social and Psychological Foundations of Terror*. S. 141-142

inkluzívnu a nacionalistickú politickú trajektóriu.²⁰ Turbulentné obdobia poznamenali neúspešné snahy ovplyvniť politické smerovanie v Iraku. Úsilie pochádzalo najmä zo strany syna najvyššieho vodcu Iránu, ajatolláha Alího Chameneího, a generála Solejmáního, ktorí sa zapojili do lobistických aktivít s cieľom vytvoriť politickú koalíciu v súlade so záujmami Teheránu. Je zrejmé, že tieto snahy odzrkadľujú zložitú dynamiku vplyvu Iránu na Irak, keďže regionálni aktéri sa usilovali formovať politické prostredie podľa vlastných predstáv.²¹

Napriek sústredenému úsiliu o ovplyvňovanie politickej situácie v Iraku, najmä po cielených vraždách iránskeho generála Gásema Soleimaniho a podpredsedu Ľudových mobilizačných síl Abú Mahdiho al-Muhandisa, ktoré spáchali americké vojenské jednotky v januári 2020, sa milície napojené na Irán od polovice roka 2019 viditeľne zapájajú do vojenských operácií v Iraku. Tie sú rozdelené do troch hlavných kategórií:

- Konvoje zodpovedné za prepravu zásob určených pre americký personál a sily spojené s globálnou koalíciou proti ISIS, ktoré sa sústreďujú najmä v centrálnych a južných oblastiach Iraku;
- Turecké vojenské zariadenia nachádzajúce sa na severných územiach Iraku;
- Snahy vnímané ako odporujúce islamským zásadám, vyskytujúce sa prevažne v okolí Bagdadu.²²

Aktivity organizácií s priamymi väzbami na Irán prešli transformáciou, ktorú ovplyvnili rôzne faktory, vrátane regionálnych a vnútropolitických zmien. Ich zameranie sa sústredilo na aktivity spojené s USA, pričom strategicky striedali útoky na základne a konvoje, aby vyvinuli maximálny tlak a minimalizovať riziko odvety.²³

Súčasná politická situácia v Iraku poskytuje iránskym skupinám výhodné podmienky. Napriek určitému oslabeniu po voľbách v roku 2021 si milície a ich podporovatelia v roku 2022 zabezpečili neobmedzený prístup k štátnym pozíciám a inštitúciám. Ambivalentný postoj vlády Joea Bidena a obmedzenie tureckých operácií na severe krajiny odstránili významné prekážky pre činnosť milícií. Nedávny vývoj naznačuje zväčšené operácie zamerané na kurdské ropné zariadenia s cieľom prinútiť regionálnu vládu Kurdistanu prijať prokoaličné pozície vo federálnej politike. Od apríla 2022 bolo hlásených najmenej deväť raketových útokov na ropné

²⁰ Porov. O'LEARY, C., HERAS, N. A. *Muqtada Al Sadr and Neo-Iraqi Nationalism: Implications and Opportunities*. S. 53-55

²¹ Porov. KRISHNADEV, C. *A Shia Cleric's Radical Vision for Iraq*. [online]

²² Porov. RASANAHA. *The Centrality of Iraq in the Iranian Strategic Mentality*. S. 133-135

²³ Porov. GULMOHADAM, Z. *The Making of Foreign Policy in Iraq: Political Factions and the Ruling Elite*. S. 88-89

a plynové polia v provinciách Erbil a Sulajmánia. Kurdistan sa prezentuje ako strategický partner USA v protiteroristickej stratégii, najmä prostredníctvom základne v spomínanom Erbile slúžiacej ako kľúčové centrum pre špeciálne operácie USA. Irán a PMF prejavujú odhodlanie vyhnúť americké vojská, ktoré obmedzujú iránsky vplyv v regióne. Nedávny balistický raketový útok Iránu na Erbil, zameraný na izraelskú základňu, opätovne zvýšil napätie v oblasti.²⁴

Je zrejmé, že iránsky vplyv na Irak má rozsiahle a viacvrstvové dôsledky v politických, sociálnych a ekonomických sférach tejto krajiny. S dlhým historickým pozadím regionálnej dominancie etabloval Irán svoje vzťahy a dosah v Iraku prostredníctvom rôznych mechanizmov. Tieto vplyvy sa prejavujú v politických rozhodnutiach, kultúrnych dynamikách a bezpečnostnej situácii. Je nevyhnutné sledovať a analyzovať iránske rozhodnutia v Iraku s ohľadom na všetky spomenuté faktory, aby sme pochopili komplexnosť vzťahu medzi oboma aktérmi a širšie dôsledky pre regionálnu stabilitu a rozvoj.

1.4 Iránska podpora al-Asadovho režimu

Pred iránskou revolúciou v roku 1979 boli vzťahy medzi Iránom a Sýriou napäté. V Sýrii vládol arabský nacionalistický režim, ktorý odmietal uznáť Izrael, zatiaľ čo v Iráne stál pri moci Pahlavího režim - prozápadná vláda, ktorá udržiavala tesné väzby s Izraelom. Po nástupe islamskej republiky v Iráne sa vzťahy medzi oboma štátmi zlepšili. Sýria predstavovala krajinu, ktorá vyjadřila blahoželanie ajatolláhovi Chomejnímu k úspešnému vyvrcholeniu revolúcie. Vzhľadom na ich spoločnú protiizraelskú politiku obe krajiny v 80. rokoch spolupracovali pri poskytovaní podpory Hizballáhu a palestínskym odbojovým organizáciám. Počas iránsko-irackej vojny Sýria patrila medzi málo iránskych spojencov v regióne a podporovala Teherán tým, že poskytovala školenie Iráncov v technológii balistických rakiet. S americkou inváziou do Iraku v roku 2003 a následným vytvorením silnej prítomnosti USA v regióne, hlavne na hraniciach oboch krajín, Irán a Sýria ešte viac upevnili svoju strategickú spoluprácu. Počas konfliktu medzi Hizballáhom a Izraelom v roku 2006 Irán využil svoje vzťahy so Sýriou na posilnenie podpory libanonskej milície. Vzťahy medzi Teheránom a Damaskom sa ďalej upevňovali a rozširovali aj mimo vojenských sfér. Významne sa posilnila

²⁴ Porov. FEYLI, M. – NEVOLA, L. *The Muqawama and Its Enemies : Shifting Patterns in Iran-Backed Shiite Militia Activity in Iraq*. [online].

aj akademická spolupráca : koncom roku 2007 bola na sýrskom pobreží v oblasti Latakia založená spoločná iránsko-sýrska univerzita.²⁵

Spojenectvo Iránu a Sýrie vstúpilo do nového štádia s dôsledkami arabskej jari v Sýrii. Napriek snahám sýrskej vlády utlmiť opozičné skupiny, protesty pretrvávali a neskôr sa premenili na občiansku vojnu, pri ktorej povstanci a opozičné sily postupne ovládali časti krajiny vrátane mesta Aleppo. Sýrske povstalecké sily získavali podporu z niektorých krajín v regióne, ako napríklad Saudská Arábia a Turecko, ako aj z USA a ich západných spojencov. Od samotného začiatku občianskej vojny v Sýrii mnohí iránski stratégovia a vojenské osobnosti, ako napríklad generál Kásem Sulejmání sa rozhodli aktívne podporovať silu al-Asadovej vlády. V dôsledku toho boli tisíce iránskych vojakov spojených s IRGC a bojovníci z Hizballáhu nasadení v Sýrii. Iránu sa taktiež podarilo presunúť mnohé šiitské milície z Afganistanu a Pakistanu do Sýrie. Iránom podporované milície zohrali kľúčovú úlohu pri oslobodení mesta Aleppa spod kontroly ISIS-u v roku 2016. Okrem toho ruská intervencia v Sýrii od roku 2015 postupne zmenila priebeh vojny v prospech al-Asadovej vlády, čo umožnilo od roku 2016 koalíčným silám znovunadobudnúť niektoré oblasti, ktoré predtým ovládal ISIS.²⁶ V novembri 2017 Kásem Sulejmání zaslal dopis ajatolláhovi Chameneímu s oznámením, že ISIS bol v Sýrii porazený a zablahoželal mu k tomuto úspechu. Od daného momentu Teherán pokračoval vo vnímaní Sýrie ako kľúčového spojenca v regióne a ako sa neskôr ukázalo, vplyv Iránu v Sýrii sa ďalej posilňoval.²⁷ Predpokladáme, že podpora Iránu viedla k opätovnému zisku územnej kontroly Sýrie. Súčasné rozloženie je charakteristické dominanciou al-Asadových vládnych síl a ich spojencov, ktorí zaberajú približne 65 % až 70 % krajiny vrátane hlavného mesta Damask. Severozápadná oblasť Sýrie, predstavuje druhú najvýznamnejšiu časť s rozlohou od 20 % do 25 % územia, je pod kontrolou Sýrskych demokratických síl vedených Kurdmi. Významným aspektom v tomto regióne je prítomnosť USA, ktorá dlhodobo ovplyvňuje dominantné postavenie Iránu v oblasti Blízkeho východu.²⁸ Začiatkom roka 2023 došlo k výraznej eskalácii medzi silami spojenými s Iránom a USA, čo predstavovalo jeden z najpozoruhodnejších prípadov konfliktu za posledných niekoľko rokov. Napätie sa zvýšilo, keď skupina napojená na Irán uskutočnila útok dronom, pri ktorom bol usmrtený člen amerických jednotiek. V reakcii na udalosť USA uskutočnili odvetné letecké útoky, ktoré si vyžiadali obeť na životoch. Tento

²⁵ Porov. MALTZHAN, N. v. *The Syria-Iran Axis: Cultural Diplomacy and International Relations in the Middle East*. S. 168-170

²⁶ Porov. JONEAU, T. *Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory*. S. 29-31

²⁷ Porov. AHMADIAN, H. – MOHSENI, P. *Iran's Syria Strategy: The Evolution of Deterrence*. S. 343-345

²⁸ Porov. YACOUBIAN, M. *Syria's Stalemate Has Only Benefitted Assad and His Backers*. [online].

incident podčiarkol zintenzívnenie nepriateľstva a vojenských konfrontácií medzi týmito dvoma frakciami v súčasnom období.²⁹

Irán sa stal dôležitým hráčom v sýrskom konflikte nielen vojensky, ale aj prostredníctvom využitia tzv. mäkkej moci na dosiahnutie svojich cieľov. Koncept navrhnutý Josephom Nyeom odkazuje na schopnosť krajiny ovplyvňovať iné štáty a dosahovať svoje plány pomocou alternatívnych činiteľov, ako je kultúra, diplomacia a ideológia, namiesto tvrdých alebo vojenských opatrení.³⁰ V posledných rokoch sa iránska politika voči Sýrii zamerala najmä na podporu výmenných študentských programov a poskytovanie štipendií sýrskym študentom na štúdium v Iráne. Tento prístup viedol k nárastu počtu sýrskych študentov, ktorí sa rozhodli študovať práve v Iráne. Taktiež sa zvýšil vplyv Teheránu na sýrsky vzdelávací systém. V apríli 2016 bola podpísaná spolupráca medzi oboma štátmi, v ktorej sa Irán zaviazal udeliť každý rok 200 štipendií sýrskym študentom, čo výrazne uľahčilo ich štúdium na iránskych univerzitách. Irán investoval aj do oblasti vzdelávania v Sýrii, pričom prevádzkuje niekoľko škôl s perzským jazykom, aj keď táto časť krajiny bola výrazne ovplyvnená povstaleckými skupinami a ISIS-om. Jedným príkladom je komplex Rasool Azam (Veľký prorok) v Latakii, ktorý bol zriadený v tomto období. Tento komplex zahŕňal náboženské školy a vzdelávacie centrá, ktoré sa zameriavali na poskytovanie náboženského vzdelávania miestnym obyvateľom so zameraním na šiizmus. Iránske školy ostali aktívne aj počas obdobia sýrskej občianskej vojny.³¹ V súlade so svojou politikou získavania podpory sýrskych občanov sa Teherán rozhodol vytvoriť viaceré kultúrne centrá v rôznych mestách v provincii Deir Ezzor, kde väčšina obyvateľstva patrí k sunnitskej väčšine. Tieto centrá slúžia na šírenie perzskej kultúry a jazyka, ako aj na propagáciu šiitských tradícií. Primárna myšlienka tkvie v integrácii miestnej mládeže do perzskej kultúry a šiitskeho náboženstva.³²

Posledným z rozsiahlej škály vplyvu Iránu na Sýriu je ekonomická sféra. Súčasný dosah Iránu v Sýrii je zvlášť významný v súvislosti s programom obnovy krajiny po vojne. Účasť Iránu na snahách o obnovu Sýrie predstavuje významnú príležitosť pre štát nielen na udržanie svojho vplyvu, ale aj na zapojenie súkromného sektora, čo by malo pozitívny vplyv na iránske hospodárstvo. Vzhľadom na snahu niekoľkých arabských krajín v regióne (vrátane Spojených arabských emirátov) sa zapojiť do rôznych projektov v Sýrii Irán sa snaží nepremrhať príležitosť a preferuje obmedziť vplyv týchto štátov v Sýrii.³³ Dôležitým aspektom súčasného

²⁹ Porov. UN NEWS. *Middle East: Security Council meets on US strikes in Iraq and Syria*. [online].

³⁰ Porov. NYE, J. S. *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. S. 155

³¹ Porov. AKBAR, A. *Iran's soft power in Syria after the Syrian civil war*. S. 233-234

³² Porov. VOHRA, A. *Suleimani's Absence Has Been No Problem for Iran in Syria*. [online].

³³ Porov. SHARMA, A. *Through the Looking Glass: Iran and Its Foreign Relations*. S. 178-180

hospodárskeho vplyvu Iránu v Sýrii je projekt vybudovania železničného spojenia medzi prístavom Imáma Chomejního a prístavom Latakia vrátane výstavby 32 km dlhej železničnej trate Šalamčeh - Basra. Irán považuje túto trojstrannú iránsko-iracko-sýrsku železnicu za kľúčovú súčasť obnovy Sýrie. Okrem hospodárskych výhod, ktoré projekt prináša Iránu, najmä pokiaľ ide o uľahčenie prístupu k pobrežiu Stredozemného mora a umožnenie dopravy z tejto oblasti do južného Ruska, čo následne zníži závislosť Iránu od západných trhov, slúži aj ako prostriedok na podporu tzv. „náboženskej turistiky“, keďže umožňuje šiitským pútnikom ľahší presun medzi Iránom, Irakom a Sýriou. Okrem toho tento projekt zvyšuje prítomnosť Iránu na sýrskom trhu a zlepšuje prepravu tovarov do Sýrie. Napriek snahe Iránu rozšíriť svoje hospodárske investície v Sýrii sa niektoré z uvedených dohôd, najmä zriadenie železničného spojenia medzi prístavom Imáma Chomejního a prístavom Latakia, nerealizovali v plnom rozsahu. To znamená, že napriek snahám Iránu posilniť svoj vplyv prostredníctvom hospodárskych aktivít sa niektoré jeho plány nepodarilo zrealizovať. Nerealizované a čiastočne realizované ekonomické zámery Teheránu sú v kontraste s ostatnými deklarovanými stratégiami Iránu v oblasti mäkkej moci v Sýrii, ktoré sa vo veľkej miere realizovali.³⁴

³⁴ Porov. THE LEVANT STUDIES UNIT. *Acquisition Through Pressure: Expansion of Iran's Economic Influence in Syria*. [online].

2 Vplyv Iránu v širšom geografickom prostredí

2.1 Húsíovia - strategický spojenec proti Saudskej Arábii

Hnutie Húsíov vzniklo pôvodne v severozápadnom Jemene v 80. a 90. rokoch 20. storočia. Jeho vedenie sa identifikuje so zajdizmom v rámci šiitského islamu, ktorý sa rozšíril predovšetkým v Jemene. Názov hnutia vychádza z rodu al-Houthi, ktorý pochádza z vyššej vrstvy Zajdíov, považovaných za potomkov proroka Mohameda. Pôvod hnutia sa odvíja od Zajdíovského obrodného hnutia, ktoré vzniklo ako reakcia na hospodársku, politickú a kultúrnu marginalizáciu ich regiónu. Vzhľadom na narastajúcu frustráciu vypukli v roku 2004 povstania poznačené ozbrojenými stretmi.³⁵

Kontakty medzi Iránom a Jemenom pred rokom 2004 boli zriedkavé a sporadické. Irán sa vtedy zvyčajne nezapájal do jemenských vnútorných konfliktov, aj keď tajne podporoval skupiny, ktoré bojovali proti republikánskemu režimu. Po skončení občianskej vojny mali Jemen a Irán len málo kontaktov, prevažne z dôvodu geopolitickej nestability. Postupom času však sa tento vzťah menil, keď sa Irán začal zaujímať o niektoré náboženské a etnické skupiny v Jemene, čo naznačovalo nový smer v ich zahraničnej politike. Prvý signifikantný zlom v iránskej podpore prišiel okolo roku 2009. Vtedy Húsíovia zintenzívnili svoj konflikt s jemenskou vládou a dostali sa do priamej konfrontácie so Saudskou Arábiou. Zmena dynamiky otvorila možnosti pre Irán, ktorý sa začal angažovať viac vojensky a politicky, poskytujúc potrebnú podporu na ich boj. V tomto období sa Húsíovia zaplietli do šiestej fázy stále eskalujúceho konfliktu s centrálnou vládou pod vedením vtedajšieho prezidenta Alího Abdalláha Sáliha. Saudská Arábia začala umožňovať využívanie svojho územia na útoky húsíov zo zálohy. Napriek tomu, že počiatočná podpora bola skromná, Jemen nebol v roku 2009 prioritou pre Irán. Dôležité je, že vtedy Irán začal uvažovať o vzťahoch s Húsíami v súvislosti so svojím súperením so Saudskou Arábiou. Pre Teherán bol Jemen len bábkou a Húsíovia iba prostriedkom na potenciálne vyvíjanie tlaku na Rijád. Avšak do konca roku 2010 sa americkí predstavitelia, ktorí dovtedy popierali iránsku účasť v Jemene, začali domnievať, že Irán pravdepodobne zabezpečil dodávky malého množstva zbraní a hotovosti, možno v miliónoch dolárov. V tom istom roku sa Húsíovia, aj keď s minimálnou podporou zo strany Iránu, pretransformovali z okrajovej skupiny na lepšie organizovanú a silnejšiu skupinu, ktorá dokázala čeliť vládnym vojenským jednotkám.³⁶

³⁵ Porov. BRANDT, M. *Tribes and Politics in Yemen: A History of the Houthi Conflict*. S. 74-77.

³⁶ Porov. SHARP, J. *Yemen: Civil War and Regional Intervention*. S. 11

Druhý výrazný politický zlom v iránskej politike v Jemene sa udial v rokoch 2011 až 2014. Ulice mesta Saná a ďalších významných jemenských miest boli zaplavené protestami, keď sa povstania rozšírili v rôznych oblastiach Blízkeho východu. Prezident Jemenu Alí Abdalláh Sálíh bol nakoniec nútený odstúpiť v rámci dohody sprostredkovanej OSN a Saudskou Arábiou a s podporou USA. Konflikty vnútri režimu ešte viac oslabili už tak krehký štát, čo umožnilo Húsíom posilniť a rozšíriť svoj vplyv na severozápade štátu.³⁷ Aj keď sa úloha Iránu v Jemene rozvíjala do roku 2014, väčšinou sa obmedzovala na poskytovanie malých zbraní a munície, a Jemen zostal pre Irán stále nízkou prioritou. Hoci zdieľanie šiitskej viery spočiatku priblížilo Irán k jemenskej skupine, hlavným faktorom bola ich spoločná nespokojnosť s regionálnym nastavením vplyvu moci, ktorému dominovali USA a ich partneri, najmä Saudská Arábia a Izrael. Tento vývoj umožnil spojenie revizionistických záujmov medzi Húsíami a Iránom na jednej strane, a silami podporujúcimi existujúci regionálny poriadok vrátane jemenskej vlády na strane druhej. To znamenalo, že Irán našiel spoločný bod spojenia s ďalšími neštátnymi aktérmi v regióne, ako sú Hizballáh v Libanone a iracké milície, voči dominantnému regionálnemu poriadku. Nestabilita v Jemene vytvorila pre Irán príležitosť na rozšírenie svojej prítomnosti prostredníctvom spolupráce s rastúcim neštátnym aktérom, s ktorým má spoločné revizionistické ciele.³⁸

Existujú zásadné faktory, ktoré limitujú schopnosť Iránu zintenzívniť svoju účasť v Jemene a vysvetľujú, prečo je jeho podpora húsíom stále relatívne obmedzená, aj napriek postupnému zvyšovaniu sa od polovice roku 2014. Prvým dôležitým činiteľom je vysoká nestabilita v Jemene, ktorá vyžaduje značné zdroje od Iránu na dosiahnutie akéhokoľvek významného ovplyvnenia situácie. Druhý faktor spočíva v obmedzenom záujme Iránu o Jemen v porovnaní s inými krajinami, ako sú Irak, Sýria a Libanon. Tretí aspekt pramení z rizika pre Irán spojeného s výraznejšou angažovanosťou v Jemene, keďže to môže ovplyvniť rozsiahle investície, najmä vo vyššie spomenutých krajinách. Koniec koncov si Irán uvedomuje, že Saudská Arábia považuje Jemen za svoju hlavnú prioritu, a preto sa snaží minimalizovať riziko nekontrolovanej eskalácie napätia s Rijádom. Celkovo je pravdepodobné, že náklady na zvýšenú angažovanosť by prevýšili obmedzené výhody. Napriek týmto limitujúcim faktorom dospel Teherán k záveru, že aj obmedzené investície by mohli priniesť menšie, hoci zaujímavé výnosy, čo je možné vďaka kľúčovému vývoju situácie. Po prvé, narastajúce nepokoje v Jemene otvorili dvere pre väčšie zapojenie zahraničných aktérov, vrátane Iránu. Po druhé, rastúca nespokojnosť húsiov s politickým usporiadaním v Jemene robí Irán čoraz atraktívnejším

³⁷ Porov. JOHNSEN, D. G. *The end of Yemen*. [online].

³⁸ Porov. BRANDT, M. *Tribes and Politics in Yemen: A History of the Houthi Conflict*. S. 81

partnerom. Húsiovia sa cítia vylúčení zo súčasného politického prostredia a pociťujú nedostatok záujmu zo strany vlády o ich väčšiu účasť v štátnych záležitostiach. Podľa ich názoru aktuálne politické usporiadanie len posilňuje moc elitných skupín, pričom neposkytuje reálne možnosti integrácie marginalizovaných aktérov, ako sú oni sami. Tento vnútorný poriadok je navyše podporovaný Saudskou Arábiou a USA, hlavnými rivalmi Iránu.³⁹

Záverom možno konštatovať, že Irán sa vďaka svojmu vplyvu v Jemene snaží posilniť a upevniť nové trendy, ktoré oslabujú vplyv saudsko-arabského rivala. V tomto ohľade je iránska podpora húsióv skôr reaktívna ako proaktívna. Je tiež veľmi dôležité, aby sa iránska podpora húsióv zaradila do širšieho kontextu jeho regionálnej politiky. Priority Iránu ležia skôr v oblastiach, ako sú Irak, Sýria, Libanon, kde je ochotný investovať značné zdroje a tolerovať vyššiu mieru rizika. Irán strategicky posilňuje svoju podporu Jemenu v boji proti koalícii vedenej Saudskou Arábiou s cieľom vyvážiť jej vplyv v regionálnom kontexte.

2.2 Iránska podpora Hamasu v kontexte boja za palestínsku nezávislosť

Vzťahy medzi Iránom a Hamasom vyplývajú z historických udalostí z roku 1990, kedy líder Hamasu Chalíl al-Qoqa, navštívil Irán po prvýkrát v Teheráne. Hlavnou témou bola podpora palestínskej intifády⁴⁰. O rok neskôr počas druhej konferencie, Hamas oficiálne požiadal Irán o otvorenie zastupiteľského úradu v Teheráne. Významným momentom bola masová deportácia 415 vodcov Hamasu a Islamského džihádu do južného Libanonu v roku 1992. Vyhostenie utužilo vzťahy medzi palestínskymi vodcami, Iránom a jeho spojencom Hizballáhom. Počas svojho exilu v Libanone sa palestínski vodcovia často stretávali s iránskymi predstaviteľmi a dostávali priamu materiálnu podporu.⁴¹ Názorové rozdiely v tom čase medzi oboma aktérmi boli veľmi sporadické. Napriek tomu nastala nezhoda v kontexte vojny v Iraku, keďže Hamas vyjadril svoju podporu irackým hnutiam odporu proti americkému vpádu, ktoré sa rovnako snažili o odboj voči irackej vláde, s ktorou Irán udržiaval dobré vzťahy.⁴² V roku 2006, po prekvapivom triumfe Hamasu vo voľbách do Palestínskej legislatívnej rady⁴³, došlo k výraznému posunu vo vzťahoch, keď Irán prisľúbil poskytnúť

³⁹ Porov. JOHNSON, T. et al. *Could the Houthis Be the Next Hizballah? Iranian Proxy Development in Yemen and the Future of the Houthi Movement*. S. 63-64

⁴⁰ Súbor protestov a ozbrojených povstaní Palestínčanov na Izraelom okupovaných palestínskych územiach, ktoré sú súčasťou izraelsko-palestínskeho konfliktu.

⁴¹ Porov. GLEIS, J. L. - BERTI, B. *Hezbollah and Hamas: A Comparative Study*. S. 119

⁴² Porov. Kaye, D. D et al. *Iranian Perceptions of and Policies Toward Israel*. S. 74-75

⁴³ Zákonodarný orgán Palestínskej národnej samosprávy, ktorý volia palestínski obyvatelia palestínskych území na Západnom brehu Jordánu a v pásme Gazy.

podporu Hamasu s cieľom pomôcť novozvolenej vláde úspešne čeliť medzinárodným výzvam, najmä zo strany Medzinárodného kvarteta pre Blízky východ⁴⁴, ktoré vyzvalo na izoláciu hnutia. Medzinárodné kvarteto sa rozhodlo pozastaviť akúkoľvek finančnú pomoc pre palestínsku samosprávu. V tom istom roku uskutočnil vtedajší palestínsky premiér Ismail Haníja oficiálnu návštevu Teheránu, kde absolvoval sériu stretnutí a podpísal viaceré dohody s iránskymi predstaviteľmi, ktoré zahŕňali finančnú podporu 250 miliónov dolárov ročne.⁴⁵ Počas vojny v rokoch 2008 - 2009, ktorú Izrael zahájil proti pásnu Gazy, zohrala vojenská podpora Iránu rozhodujúcu úlohu, keď Irán distribuoval veľké množstvo vojenského vybavenia, ktoré dopomohlo odrazeniu izraelskej ofenzívy. Iba mesiac po vojne navštívil Irán Chálid Maš'al, predseda sunnitskeho islamského hnutia Hamas so sídlom v pásme Gazy, a poďakoval jeho vedeniu za poskytnutie podpory voči okupantom z Izraelu.⁴⁶

Postupom času sa obaja aktéri začali oddaľovať. Na začiatku sýrskej revolúcie v roku 2011 Hamas zaujal neutrálnu pozíciu a pokúsil sa byť mediátorom medzi al-Asadovým režimom a sýrskou opozíciou predtým, ako oficiálne vyhlásil svoju podporu povstaniu sýrskeho ľudu. Irán, ktorý stál na strane tuniského a egyptského povstania, označil sýrske protesty za medzinárodné sprisahanie, ktoré je podľa neho namierené proti základným princípom šírenia revolučnej ideológie. Vzťahy medzi Iránom a Hamasom sa pre sýrsku krízu do značnej miery odcudzili a ročná podpora v hodnote 250 miliónov dolárov bola znížená. Rozdiely medzi aktérmi sa neviazali len na udalosti sýrskeho povstania, ale aj na jemenskú krízu. Hamas vydal vyhlásenie v roku 2015, v ktorom nepriamo vyjadril podporu kampani v Jemene vedenú Saudskou Arábiou proti húsíjskym milíciám podporovaným Iránom. V roku 2016, v súvislosti s krízou v sýrskom Aleppe, Hamas vydal ďalšie tlačové vyhlásenie, v ktorom odsúdil udalosti a vyzval na okamžité kroky na záchranu civilistov, ktorí boli vystavení každodennému zabíjaniu, a na zastavenie masakrov páchaných na nich. Aj keď sa toto vyhlásenie priamo netýkalo Iránu, Ruska ani sýrskeho režimu, člen komisie iránskeho parlamentu pre národnú bezpečnosť a zahraničnú politiku Heshmatullah Falahat Beshah uviedol, že Hamas sa vzdialil od Iránu a zároveň obvinil vodcov skupiny z vykonávania nepriateľských činov voči Iránu. Napätie medzi Iránom, a Saudskou Arábiou na jednej strane a Iránom a USA na strane druhej vyvolalo potrebu obnovenia dobrých vzťahov medzi oboma štátmi. Mnohí vedúci predstavitelia

⁴⁴ Štvorica národov a medzinárodných a nadnárodných subjektov zapojených do sprostredkovania izraelsko-palestínskeho mierového procesu . Kvarteto tvoria OSN, USA, Európska únia a Rusko.

⁴⁵ Porov. Kaye, D. D et al. *Iranian Perceptions of and Policies Toward Israel*. S. 77

⁴⁶ Porov. GLEIS, J. L. - BERTI, B. *Hezbollah and Hamas: A Comparative Study*. S. 135

Hamasu uskutočnili oficiálne návštevy Iránu a poďakovali sa za veľkú iránsku podporu palestínskemu hnutiu odporu v blokovanom pásme Gazy.⁴⁷

Obnova spojenectva prebehla v auguste 2017, kedy Irán obnovil finančnú podporu Hamasu po stretnutí Sáliha Arúrího, druhého najvyššie postaveného reprezentanta hnutia, s vysokými iránskymi predstaviteľmi. Podľa Yahyu Sinwara, významného vojenského zástupcu Hamasu, sú vzťahy s Iránom pevné, pričom Irán slúži ako hlavný sponzor brigád Izz ad-Din al-Qassam a poskytuje im finančnú pomoc aj zbrane. Sinwar ďalej poznamenal, že tieto vzťahy sa obnovili, čo odráža zvýšený odpor voči Izraelu a spoločné úsilie o oslobodenie.⁴⁸ Na jar 2018 predstavitelia Hamasu potvrdili, že ich väzby s Iránom sa od začiatku občianskej vojny v Sýrii v roku 2011 výrazne posilnili. Irán vyčlenil pre Hamas približne 70 miliónov dolárov ročne, čo v prepočte predstavovalo približne 5,83 milióna dolárov mesačne.⁴⁹ V júli 2019 sa deväť predstaviteľov Hamasu vrátane Sáliha Arúrího stretlo v Teheráne s iránskym najvyšším vodcom Sajjidom Alím Chameneím. Irán navrhol zvýšiť mesačné finančné transfery pre Hamas na 30 miliónov USD výmenou za spravodajské informácie o izraelských zásobách rakiet.⁵⁰ Vo vyhlásení, ktoré naznačuje strategické spojenectvo medzi Iránom a palestínskymi militantnými skupinami, iránsky brigádny generál Amir Ali Hajizadeh sa s hrdosťou vyjadril, že Teherán poskytuje týmto frakciám zbrane a technologickú podporu, najmä vo forme rakiet. Hajizadeh zdôraznil prechod na raketové zbrane, ktoré na palestínskych územiach nahradili tradičné metódy a potvrdil úlohu Iránu pri uľahčovaní domácej výroby zbraní. Politické vedenie Hamasu zároveň ocenilo iránsku pomoc a uznalo jej kľúčovú úlohu pri posilňovaní palestínskeho odporu prostredníctvom finančných a materiálnych príspevkov. V roku 2023 došlo k sérii koordinovaných útokov Hamasu proti Izraelu, ktoré si vyžiadali viac ako 1 000 obetí. Najvyšší vodca ajatolláh Chámeneí charakterizoval tieto útoky ako katastrofu spôsobenú Izraelu, a to bez ohľadu na celý rad násilných akcií, ktorých sa palestínska frakcia dopustila, vrátane únosov izraelských civilistov. Prezident Ebrahím Raísi v telefonickom rozhovore s najvyšším vodcom

⁴⁷ Porov. GHORAYEB, A. S. *The Iran Connection: Understanding the Alliance with Syria, Hizbullah and Hamas*. S. 181-182

⁴⁸ Porov. AGENCIES – TOI STAFF. In *The Times of Israel*. *Hamas leader in Gaza: Ties with Iran now 'fantastic'; we're preparing battle for Palestine*. [online].

⁴⁹ Porov. REUTERS IN GAZA. In *THE GUARDIAN*. *Hamas says armed groups agree to Gaza ceasefire if Israel reciprocates*. [online].

⁵⁰ Porov. BACHNER, M. – TOI STAFF. In *THE TIMES OF ISRAEL*. *Iran said increasing Hamas funding to \$30m per month, wants intel on Israel*. [online]

Iránu ajjatóláhom Chámeneíom interpretoval tieto útoky ako naplnenie 70-ročej túžby palestínskeho národa a islamskej ummy^{51,52}

Vzťahy medzi Iránom a Hamasom predstavujú dôležitý aspekt regionálnej dynamiky na Blízkom východe. Tieto vzťahy boli formované historickými udalosťami a geopolitickými záujmami oboch strán, s Iránom ako hlavným poskytovateľom podpory pre Hamas. Ich spojenectvo však bolo podrobené rôznym tlakom a zmenám v regionálnom prostredí, čo spôsobilo oscilácie. Napriek tomu sa vývoj vyznačuje obnovou a upevňovaním väzieb v neskorších rokoch, čo naznačuje ich strategickú dôležitosť pre oboch aktérov.

⁵¹ Pôvodne arabský výraz, ktorý doslova znamená „spoločenstvo“ alebo „národ“. Tento termín sa bežne používa na označenie arabských štátov. V kontexte islamu sa však pojem umma používa na označenie spoločenstva veriacich, t. j. všetkých moslimov na svete vrátane tých, ktorí žijú v diaspóre.

⁵² Porov. THE MEIR AMIT INTELLIGENCE AND TERRORISM INFORMATION CENTER. *Iranian media references to military aid provided by Iran to Hamas in the past*. [online]

Záver

Naša práca na tému *Vplyv Iránu na región Blízkeho východu* prináša v rámci dvoch kapitol pohľad na skúmanú problematiku. Presne tak, ako sme si vytýčili v úvode tejto práce, okrem samotnej stratégie z teoretického hľadiska, v celom priebehu práce je výskum zameraný aj na zásahy Iránu do politických, vojenských, kultúrnych i náboženských štruktúr štátov v rámci dotknutého regiónu.

Cieľom našej práce bolo analyzovať a zhodnotiť vplyv islamskej republiky Irán na geopolitickú dynamiku a stabilitu v regióne Blízkeho východu pomocou politických, ekonomických a vojensko-strategických aspektov. Tento cieľ sa nám podarilo naplniť.

Našu hypotézu sme dokázali verifikovať. Analýza nám ukázala, že vplyv Iránu zohráva kľúčovú úlohu vo formovaní politických udalostí a dynamiky v krajinách ako Libanon, Irak, Sýria, Jemen a Palestína. Politické aktivity a strategické zámery ovplyvňujú nielen vnútorné politické procesy v týchto krajinách, ale aj celkovú geopolitickú situáciu v regióne. Prvým dôležitým aspektom je podpora militantných skupín - Hizballáh v Libanone, vyše 50 milícií v Iraku a Sýrii, Húsióvia v Jemene a Hamas v Palestíne, ktorým Irán poskytuje finančnú, logistickú a vojenskú podporu, čo vedie k destabilizácii regiónu a vyvoláva reakcie zo strany ostatných aktérov v regióne a medzinárodnej komunity. Okrem toho Irán vytvára regionálne spojenectvá, umožňujúce rozšíriť svoj politický a vojenský vplyv. Tieto väzby sa prejavujú najmä v Sýrii, kde Irán podporuje sýrskeho prezidenta al-Assada, čím posilňuje svoju pozíciu v tejto krajine a ovplyvňuje jej politický vývoj. Náboženský aspekt je ďalším dôležitým činiteľom. Irán je významným šiitským mocenským centrom a využíva náboženský faktor na posilnenie svojho vplyvu v regióne. Podpora šiitských milícií v Iraku a Sýrii zvyšuje iránsky vplyv a vytvára napätie s väčšinou sunnitskými krajinami v regióne. To má za následok proxy konflikty a zvýšenú geopolitickú nestabilitu v krajine, ako napríklad v Jemene, kde sa vedie vojna medzi húsiom podporovanými Iránom a vládou podporovanou Saudskou Arábiou. Nakoniec, iránska politika eskaluje aj vzťahy s medzinárodnými aktérmi, najmä s USA a ich spojencami. Napätie medzi Iránom a USA má za následok eskaláciu konfliktov v regióne a destabilizáciu geopolitickej situácie, čo sa preukazuje na aktuálnej vojne medzi Izraelom a Hamasom alebo aktivitami húsiom v oblasti Červeného mora. Celková politická situácia v Libanone, Iraku, Sýrii, Jemene a Palestíne je neustále ovplyvňovaná Iránom a jeho politickými stratégiami, čo má významné dôsledky nielen pre samotné krajiny, ale aj pre geopolitickú stabilitu celého regiónu Blízkeho východu.

Irán zohráva významnú úlohu v procese hospodárskej integrácie regiónu Blízkeho východu. Tento vplyv sa prejavuje prostredníctvom niekoľkých konkrétnych opatrení a stratégií

s ktorými sme sa stretli počas písania práce. Prvým príkladom je uzavretie obchodnej dohody medzi Iránom a Sýriou, ktorá uľahčuje voľný pohyb tovaru medzi týmito krajinami a posilňuje ich hospodárske väzby. Druhým dôležitým faktorom je spolupráca v oblasti energetiky, pričom Irán dodáva ropu a plyn krajinám, ako sú Irak a Sýria, čo zvyšuje jeho politický vplyv a hospodársku prítomnosť v regióne. Tretím kľúčovým prvkom sú investície Iránu do infraštruktúry v iných krajinách, ako napríklad výstavba ciest, železníc a elektrární v Iraku a Libanone, čo prispieva k posilneniu hospodárskej integrácie v regióne. Ďalším dôležitým aspektom je podpora regionálnych hospodárskych blokov, v rámci ktorých sa Irán aktívne snaží podporovať spoluprácu medzi krajinami Blízkeho východu v oblasti obchodu a investícií. Je však dôležité vziať do úvahy, že medzinárodné sankcie voči Iránu majú negatívny vplyv na jeho schopnosť zapojiť sa do regionálnej integrácie a podporujú hospodársku izoláciu. Tieto faktory poukazujú na význam Iránu v regionálnom hospodárstve a schopnosť ovplyvňovať hospodársku integráciu v regióne Blízkeho východu.

Z metodologického pohľadu sme vo svojej práci využívali rôzne prístupy v závislosti od jednotlivých kapitol. Použili sme historickú a deskriptívnu metódu analýzy, ako aj metódu komparácie. V každej kapitole sme zdôrazňovali logické procesy, ako sú analýza, syntéza, dedukcia a komparácia.

Naša práca vychádza predovšetkým z relevantných zdrojov dostupných na internete. Okrem knižných materiálov sme využili aj štúdie a články zahraničných odborníkov, ktoré obohacujú témy, nami skúmané a súvisiace s historickými, náboženskými a kultúrnymi kontextom. Väčšina našich zdrojov bola preložená z anglického jazyka, keďže domáca literatúra nevenuje dostatočnú pozornosť štátom, na ktoré sme sa zameriavali, ako sú Libanon, Irak, Sýria, Jemen a Palestína.

Práca analyzujúca vplyv Iránu na Blízky východ prináša viaceré dôležité prínosy. Po prvé, umožňuje nám hlbšie porozumieť dynamike geopolitickej situácie v regióne. Identifikuje vzťahy medzi Iránom a jednotlivými krajinami ako Libanon, Irak, Sýria, Jemen a Palestína a zisťuje, ako tieto vzťahy ovplyvňujú politickú, hospodársku a bezpečnostnú stabilitu. Spracovaná problematika prispieva k rozšíreniu poznania o Blízkom východe a poskytuje analýzu regionálnej politiky a bezpečnosti. Celkovo možno konštatovať, že práca zaoberajúca sa vplyvom Iránu v tomto regióne má výpovednú hodnotu, ktorá napomáha lepšiemu porozumeniu veľmi komplexnej a zároveň aktuálnej problematike vo svete.

POUŽITÁ LITERATÚRA

AGENCIES – TOI STAFF. (2017). In *The Times of Izrael. Hamas leader in Gaza: Ties with Iran now 'fantastic'; we're preparing battle for Palestine*. Online. Dátum publikovania 2017-08-29. Dostupné z : <https://www.timesofisrael.com/hamas-leader-in-gaza-ties-with-iran-now-fantastic-were-preparing-battle-for-palestine/>

AHMADIAN, H.- MOHSENI, P. (2019). Iran's Syria strategy: the evolution of deterrence. *International Affairs*, Vol. 95, No. 2 , pp. 341-364. DOI <https://doi.org/10.1093/ia/iyy271>

AKBAR, A. (2023). Iran's soft power in Syria after the Syrian civil war. *Mediterranean Politics*, Vol. 28 No. 2, pp. 227–249. DOI <https://doi.org/10.1080/13629395.2021.1938856>

AL-KHAFAJI, H. (2019). *Iraq's Popular Mobilisation Forces The Possibility for Disarmament, Demobilisation and Reintegration*. Online. Dostupné z : https://eprints.lse.ac.uk/102523/1/Al_Khafaji_Iraqs_popular_mobilisation_forces_published.pdf

BACHNER, M. – TOI STAFF. (2019). In *THE TIMES OF ISRAEL. Iran said increasing Hamas funding to \$30m per month, wants intel on Israel*. Dátum publikácie : 2019-08-05. Dostupné z : <https://www.timesofisrael.com/iran-agrees-to-increase-hamas-funding-to-30-million-per-month-report/>

BBC News. (2016). *Profile: Lebanon's Hezbollah movement*. Online, Dátum publikovania 2016-03-15. Dostupné z : <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-10814698>

BRANDT, M. (2017). *Tribes and Politics in Yemen: A History of the Houthi Conflict*. Oxford : Oxford University Press, p. 466. ISBN 9780190673598.

CALAMUR, K. (2018). *A Shia Cleric's Radical Vision for Iraq*. In *The Atlantic*. Online. Dátum publikovania 2018-05-11. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/05/iraq-moqtada-sadr/559499/>

DAGHER, M. et al. (2023). *ISIS in Iraq: The Social and Psychological Foundations of Terror*. Oxford : Oxford University Press, 272 p. ISBN 978-0197524756.

FEYLI, M. – NEVOLA, L. (2023). *The Muqawama and Its Enemies : Shifting Patterns in Iran-Backed Shiite Militia Activity in Iraq*. Online. Dátum publikovania 2023-05-23. Dostupné z : <https://acleddata.com/2023/05/23/the-muqawama-and-its-enemies-shifting-patterns-in-iran-backed-shiite-militia-activity-in-iraq/>

GHADDAR, H. (2019). *U.S. Sanctions Are Hurting Hezbollah*. Online. Dátum publikovania 2019-03-06. Dostupné z: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/us-sanctions-are-hurting-hezbollah>

GHORAYEB, A. S. (2012). *The Iran Connection: Understanding the Alliance with Syria, Hizbullah and Hamas*. I.B. Tauris, 256 p. ISBN 9781848857407.

GLEIS, J. L. - BERTI, B. *Hezbollah and Hamas: A Comparative Study*. Johns Hopkins University Press, 264 p. ISBN 978-1421406152.

GULMOHADAM, Z. (2021). *The Making of Foreign Policy in Iraq: Political Factions and the Ruling Elite*. Londýn : I.B. Tauris, 216 p. ISBN 978-1838604974.

HUDSON, A. R. (1999). *The Sociology And Psychology Of Terrorism Who Becomes Terrorist And Why?*. Online. Dátum publikovania 2012-02-05. Dostupné z : <https://www.aclu.org/wp-content/uploads/legal-documents/ACLURM054164.pdf>

Iran Action Group : U.S. DEPARTMENT OF STATE. (2020). *OUTLAW REGIME: A CHRONICLE OF IRAN'S DESTRUCTIVE ACTIVITIES*. Online. Dostupné z : <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/09/Outlaw-Regime-2020-A-Chronicle-of-Irans-Destabilizing-Activity.pdf>

JOHNSEN, D. G. (2021). *The end of Yemen*. Online. Dátum publikovania 2021-03-25. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/articles/the-end-of-yemen/>

JOHNSON, T. et al. (2020). *Could the Houthis Be the Next Hezbollah? Iranian Proxy Development in Yemen and the Future of the Houthi Movement*. Online. Dátum publikovania 2020-07-13. Dostupné z : https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2500/RR2551/RAND_RR2551.pdf

JONES, G. S. – MAKUSEN, B. M. (2018). *The Escalating Conflict with Hezbollah in Syria*. Online. Dátum publikovania 2018-06-20. Dostupné z: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180620_JonesMarkusen_EscalatingConflict_FINAL.pdf

JUNEAU, T. (2020). Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory. *Mediterranean Politics*, Vol. 25, No. 1, pp. 26–44. <https://doi.org/10.1080/13629395.2018.1479362>

KADIVAR, J. (2022). Propaganda and Radicalization: The Case of Daesh in Iran. Online. *Contemporary Review of the Middle East*. Vol. 9. no 1, pp. 70-98. Available from: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/23477989211051221>

KAYE, D. D. et al. (2011). *Israel and Iran: A Dangerous Rivalry (p. 0119)*. Santa Monica, CA: RAND National Defense Research Institute. Dostupné z : <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA554597.pdf>

LITVAK, M. (2018). *Iran in Iraq: An Area of Stratgic Influence*. Online . Dostupné z: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2018/03/Litvak.pdf>

NADER, A. (2015). *Iran's Role in Iraq: Room for Cooperation*. Online. Santa Monica, CA: RAND Corporation, Dostupné z : <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE151.html>

NORTON, R. A. (2014). *Hezbollah : A Short History*. Princeton : Princeton University Press, 248 p. ISBN 9781400851447.

NYE, S. J. (2004). *Soft Power*. New York : PublicAffairs, 191 p. ISBN 978-1586483067.

O'LEARY, A. C. – HERAS, N. A. (2021). *Muqtada al Sadr and Neo-Iraqi Nationalism: Implications and Opportunities*. Online. Tampa : JSOU Press, 90 p. ISBN 978-1-941715-54-3.

Dostupné z:
<https://jsou.edu/Home/OpenFile?path=https://jsouapplicationstorage.blob.core.windows.net/press/6/21-6.pdf>

OSTOVAR, A. (2019). *The Grand Strategy of Militant Clients: Iran's Way of War*. Online. *Security Studies*, vol. 28, no. 1 pp. 159-188. Available from: <https://doi.org/10.1080/09636412.2018.1508862>

RASANAHA. (2020). *The Centrality of Iraq in the Iranian Strategic Mentality*. Partridge Pub Singapore, 174 p. ISBN 978-1543757477.

REUTERS IN GAZA. (2018) In THE GUARDIAN. *Hamas says armed groups agree to Gaza ceasefire if Israel reciprocates*. Online. Dátum publikovania 2018-05-30. Dostupné z : <https://www.theguardian.com/world/2018/may/30/hamas-groups-agree-gaza-ceasefire-if-israel-reciprocates>

REUTERS. (2024). *US targets Iranian, Hezbollah financial network with sanctions*. Online. Dátum publikovania 2024-01-31. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/us-targets-iranian-hezbollah-financial-network-with-sanctions-2024-01-31/>

SHAHIDSALESS, S. (2023). *Decoding Iran's Position on the Gaza War*. Online. Dátum publikovania 2023-10-27. Dostupné z : <https://www.stimson.org/2023/decoding-irans-position-on-the-gaza-war/>

SHARMA, A. (2020). *Through the Looking Glass: Iran and Its Foreign Relation*. KW Publishers Pvt Limited, 306 p. ISBN 9789389137576.

SHARP, J. (2019). *Yemen: Civil War and Regional Intervention*. Online. Dátum publikovania 2019-09-01. Dostupné z:
https://www.everycrsreport.com/files/20190917_R43960_0ae8aef063532aa48081bbbedcd442b10277aa42.pdf

TABATABAI, M. A. (2020). *No Conquest, No Defeat: Iran's National Security Strategy*. Oxford : Oxford University Press, 400 p. ISBN 978-0197534601.

The Levant Studies Unit. (2024). *Acquisition Through Pressure: Expansion of Iran's Economic Influence in Syria*. Online. Dátum publikovania 2024-02-01. Dostupné z: <https://epc.ae/en/details/featured/acquisition-through-pressure-expansion-of-iran-s-economic-influence-in-syria>

The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center. (2024). *Iranian media references to military aid provided by Iran to Hamas in the past*. Online. Dátum publikácie: 2024-01-09. Dostupné z : <https://www.terrorism-info.org.il/en/iranian-media-references-to-military-aid-provided-by-iran-to-hamas-in-the-past/>

UN NEWS. (2024). *Middle East: Security Council meets on US strikes in Iraq and Syria*. Online. Dátum publikovania 2024-02-05. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2024/02/1146227>

VOHRA, A. (2020). *Suleimani's Absence Has Been No Problem for Iran in Syria*. In Foreign Policy. Online. Dátum publikovania 2020-04-03. Dostupné z : <https://foreignpolicy.com/2020/04/03/suleimani-iran-syria-influence-irgc-no-problem/>

YACOUBIAN, M. (2023). *Syria's Stalemate Has Only Benefitted Assad and His Backers*. Online. Dátum publikovania 2023-03-14. Dostupné z: <https://www.usip.org/publications/2023/03/syrias-stalemate-has-only-benefitted-assad-and-his-backers>

ZOZNAM SKRATIEK

IRGC - Iránske revolučné gardy (v orig. Islamic Revolutionary Guard Corps)

ISIS – Islamský štát (v orig. Islamic State in Iraq and al-Sham)

OSN – Organizácia Spojených národov (v orig. United Nations)

PMF – Ľudové mobilizačné jednotky (v orig. Popular Mobilization Forces)

USA – Spojené štáty americké (v orig. United States of America)